

Statistiska test

Datorlaboration 3

Skriv ditt namn här

2024-03-26

Syftet med dagens laboration är att du ska

- träna på de grundläggande begreppen inom hypotesprövning (t.ex. signifikansnivå och styrka) samt vilka slutsatser man kan dra från analysen
- bekanta dig med lite av de funktioner som finns i R vad det gäller olika grundläggande statistiska test
- arbeta med kursens Miniprojekt II.

Innehållsförteckning

Förberedelseuppgifter	1
1 Grundläggande begrepp vid hypotestestning	2
2 Testets styrka och styrkefunktion	4
Svar till exemplet med muntorrhet	7
Några statistiska test med stickprov	7
3 Test av väntevärde i en population (t-test)	7
4 Jämförelse av väntevärden i två populationer (t-test vid två oberoende stickprov)	9
5 Test vid matchade data (stickprov i par)	12
Svar till några av denna sektionens frågor:	14

Förberedelseuppgifter

Repetera begreppen *hypoteser*, *signifikansnivå*, *styrkefunktion* samt *modell med matchade data* och *modell med två oberoende stickprov*.

Du skall ha gjort följande uppgifter *innan* du kommer till laborationen.

Hemuppgift 1

För att träna på de grundläggande begreppen i hypotest gör uppgifterna **Dig:4.4.1(felrisker)_3, _4 och _5** på övning 7.

Hemuppgift 2

För att träna på olika modeller gör **Dig:5.2_1 och _2**.

Innan du sätter igång

Ladda in R-funktioner som behövs för laborationen. Dessa funktioner kommer från R-paketet Räkna med variation, men för att undvika problem med installation har vi plockat ut de ni använder och sparat i en fil. Du "berättar" för R att dessa funktioner finns genom att köra följande kod:

```
source("kod/funktioner_raknamedvariation_light.R")
```

1 Grundläggande begrepp vid hypotestestning

Läkemedel kan ge en nedsatt salivkörtelfunktion, vilket är en riskfaktor för karies och andra sjukdomar i munhålan. På 7 slumpmässigt utvalda patienter som alla fick samma medicin mätte man under 5 minuter den så kallade tuggstimulerade saliven. Normal mängd saliv under dessa förhållanden är 1 ml/min och muntorrhet anses föreligga när mängden saliv understiger 0.7 ml/min. Som modell antog man att salivmängden är normalfördelad med väntevärde μ och standardavvikelse σ , där σ anses vara 0.5 ml/min. Intressanta frågeställningar är t.ex.:

- Stöder data vår misstanke att medicinen sänker salivproduktionen?
- Om medicinen ger upphov till en genomsnittlig salivproduktion på 0.8 ml/min, hur troligt är det att vi kommer att missa den nedsatta salivproduktionen med vårt test?
- Hur många patienter ska vi mäta på om vi vill att testet ska upptäcka en nedsatt salivproduktion på 0.7,ml/min med sannolikheten 0.95?

På kursens hemsida hittar ni data i filen **saliv.RData**. Kortfattade svar till frågorna som ställs i uppgifterna finns i slutet på denna del av handledningen.

Uppgift 1.1

Först vill man undersöka om data från de 7 patienterna stöder vår misstanke att medicinen sänker salivproduktionen. Ställ upp modell och lämpliga hypoteser.

Modell:

Hypoteser:

Uppgift 1.2

Beräkna medelvärde av mätningarna.

skriv din R-kod här

Svar:

Uppgift 1.3

Använd rutinen `hypotes` för att illustrera testets kritiska område då testet utförs på signifikansnivå $\alpha = 0.05$. Det aktuella kommandot är `hypotes(σ , n , μ_0 , α , H1-riktn)`. Med hypoteserna $H_0 : \mu = 1$ och $H_1 : \mu < 1$ blir kommandot `hypotes(0.5, 7, 1, 0.05, '<')`. Använd rutinen fast med de hypoteser du har formulerat. (Bortse från de felmeddelanden som eventuellt kommer och titta på figuren.)

skriv din R-kod här

Uppgift 1.4

Rutinen markerar det kritiska området och anger ett värde k som är gränsen till området. Hur har k beräknats? Ställ upp den matematiska formeln för k och använd den för att själv beräkna k .

Ekvation för k :

Egen beräkning av k :

skriv din R-kod här

Uppgift 1.5

Använd ditt beräknade stickprovsmedelvärde för att utföra testet. Vad är din slutsats om nollhypotesen, H_0 ?

Svar:

Uppgift 1.6

Vad är din konkreta tolkning av signifikansnivån $\alpha = 0.05$ i detta exempel?

Svar:

Uppgift 1.7

Undersök hur det kritiska område ändras då du ändrar signifikansnivån till $\alpha = 0.01$.
Vad är din slutsats nu?

skriv din R-kod här

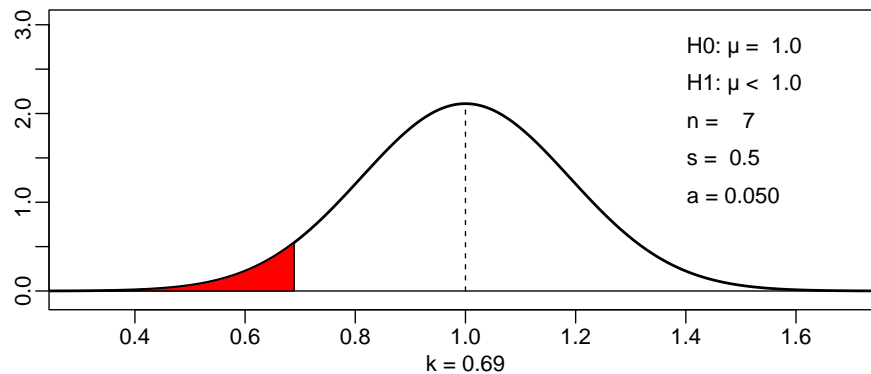
Svar:

2 Testets styrka och styrkefunktion

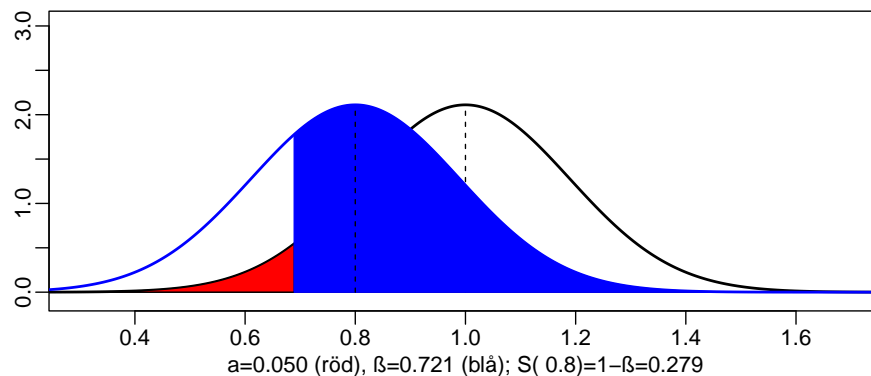
Antag nu att genomsnittlig salivutsöndring i riskgruppen är 0.8. Då är förstås $H_0 : \mu = 1$ falsk och vi vill att vårt test ska upptäcka detta och förkasta denna hypotes till förmån för hypotesen $H_1 : \mu < 1$. Sannolikheten att testet verkligen klarar av detta kallas för testets styrka i punkten 0.8. Använd rutinen `hypotes` för att illustrera testets styrka i punkten 0.8. Kommandot är nu `hypotes(σ , n , μ_0 , α , H1-riktn, sant μ)`, så i detta fall skriver du `hypotes(0.5, 7, 1, 0.05, '<', 0.8)`.

```
hypotes(0.5, 7, 1, 0.05, '<', 0.8)
```

Kritiskt område, $H_0: \mu = 1.0$, $H_1: \mu < 1.0$

Sannolikheter för fel av typ 1 och typ 2; Styrka då $\mu = 0.8$

Uppgift 2.1

Rutinen ger dig ytterligare en figur som, förutom signifikansnivån α (felrisk av typ I), även visar β (felrisk av typ II). Vad är den konkreta tolkningen av β i detta exempel? Hur hänger β ihop med testets styrka?

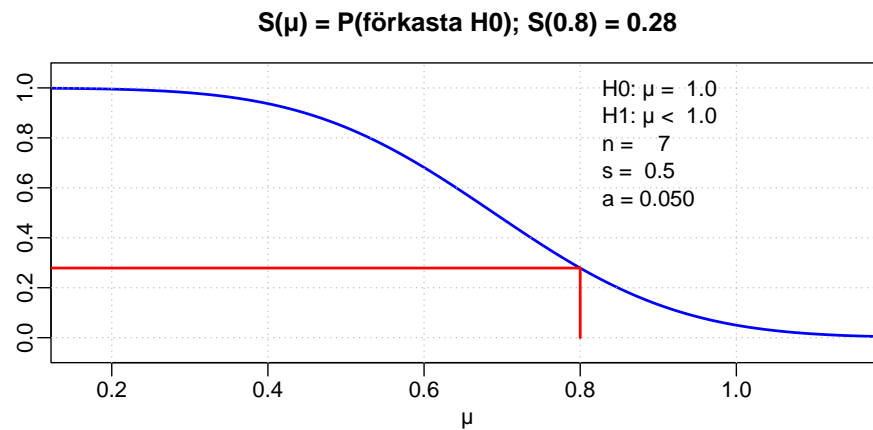
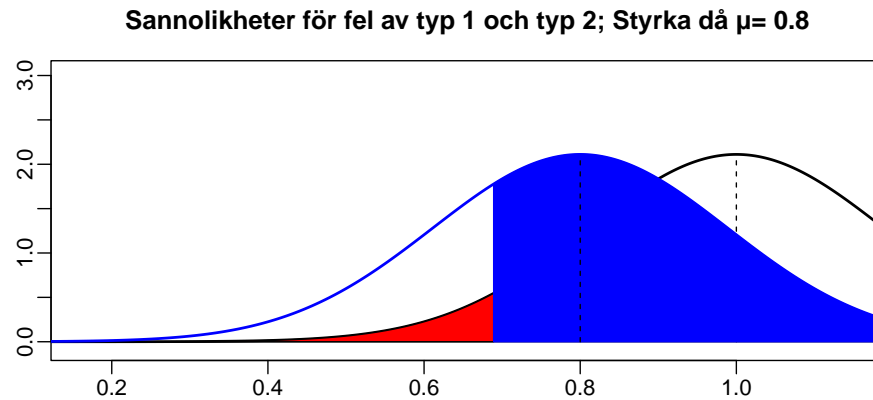
Generellt är testets styrka i punkten μ sannolikheten att nollhypotesen förkastas om μ är verklig genomsnittlig salivutsöndring i riskgruppen, d.v.s.

$$S(\mu) = P(H_0 \text{ förkastas} | \mu)$$

Observera att styrkan beror på värdet μ . I detta exempel gäller att ju mindre μ är i förhållande till $\mu_0 = 1$ desto större är chansen att testet ska upptäcka att H_0 inte gäller. Därför är det intressant att studera styrkan som en funktion av μ , denna funktion betecknas ofta $S(\mu)$.

Rutinen `styrkefkn` ritar upp styrkefunktionen, kommandot är `styrkefkn(σ , n , μ_0 , α , H_1 -riktn, sant μ)` om du vill rita upp funktionen och markera ett speciellt μ -värde. Använd alltså kommandot `styrka(0.5, 7, 1, 0.05, '<', 0.8)`, vilket ger dig den tidigare figuren plus styrkan som en funktion av μ .

```
styrka(0.5, 7, 1, 0.05, '<', 0.8)
```


Uppgift 2.2

Uppskatta utifrån styrkefunktionen hur stor sannolikheten är att vi med vårt test kommer upptäcka att en grupp som bör klassas som muntorra ($\mu = 0.7$) har en sänkt salivproduktion.

skriv din R-kod här

Svar:

Uppgift 2.3

Hur många patienter bör vi mäta på om vi med sannolikheten 0.95 verkligen ska upptäcka att muntorra har en sänkt salivproduktion? Tips: Testa med olika värden på

n i styrkefkn.

skriv din R-kod här

Svar:

Svar till exemplet med muntorrhet

1. Del 1
 - 1.1 $H_0 : \mu = 1; H_1 : \mu < 1$
 - 1.2 $k = \mu_0 - z_{1-\alpha} \frac{\sigma}{\sqrt{n}} = 1 - 1.6445 \cdot \frac{0.05}{\sqrt{7}} = 0.689$
 - 1.5 Eftersom medelvärde < 0.689 förkastas H_0 på nivå 0.05
 - 1.6 Det finns en chans på 5% att vi påstår att en person i riskgruppen har en sänkt salivproduktion när den i själva verket är normal
 - 1.7 H_0 kan ej förkastas på nivå 0.01
2. Del 2
 - 2.1 $\beta = P(\text{ej förkasta } H_0 | \mu)$, d.v.s. β när det sanna väntevärdet är 0.8 är 1-strykan i punkten 0.8 = 1- S(0.8)
 - 2.2 Styrkan i punkten 0.7, S(0.7), kan enligt figuren uppskattas till 0.48
 - 2.3 Det krävs $n = 30$ patienter för att styrkan ska vara 0.95 i punkten 0.7

Några statistiska test med stickprov

Kortfattade svar till frågorna som ställs i uppgifterna finns i slutet på denna del av handledning. Datamaterialen som används är albumin, bladklorofyll och dammar, vilka du hittar på Canvas.

3 Test av väntevärde i en population (t-test)

En blandning av blodserum innehåller exakt 42 g albumin per liter. Två laboratorier (A och B) får göra sex bestämningar var av koncentrationen. Vi vill undersöka om det finns någon systematisk avvikelse från det sanna värdet (42 g/l) i var och en av dessa två grupper.

```
load("data/lab3_mini2_filer/albumin.RData")
```

Uppgift 3.1

Ange modell för A och B och specificera hypoteser för att testa om det finns en systematisk avvikelse från det sanna värdet i respektive grupp. Ledtråd: det ska vara en tvåsidig mothypotes.

Modell för grupp A: Låt X vara koncentration g albumin per liter i mätningar från laboration A. Väntevärde och varians för X är μ_x och σ_x^2 . Antag att mätningar är oberoende och likafördelade. Väntevärdet skattas med stickprovsmedelvärdet $\hat{\mu}_x = \bar{x}$. Enligt centrala gränsvärdessatsen är $\bar{x} \overset{A}{\sim} N(\mu_x, \frac{\sigma_x}{\sqrt{n_x}})$.

Hypoteser för grupp A:

Modell för grupp B: Låt Y vara koncentration g albumin per liter i mätningar från laboration B.

Hypoteser för grupp B:

Uppgift 3.2

I R gör man dessa två t-test med nedanstående rutinen `t-test`. Tolka utskrifterna när du kör kommandot. Hur stora är p -värdena och vad blir slutsatserna för respektive grupp? Vad blir konfidensintervallen för de förväntade koncentrationerna?

```
t.test(AlbuminA, mu=42)
```

One Sample t-test

```
data: AlbuminA
t = 2.9194, df = 5, p-value = 0.03304
alternative hypothesis: true mean is not equal to 42
95 percent confidence interval:
 42.05974 42.94026
sample estimates:
mean of x
 42.5
```

```
t.test(AlbuminB, mu=42)
```

One Sample t-test

```
data: AlbuminB
t = -2.1843, df = 5, p-value = 0.08067
alternative hypothesis: true mean is not equal to 42
95 percent confidence interval:
 35.68716 42.51284
sample estimates:
mean of x
 39.1
```

Svar:

Uppgift 3.3

Antag att vi vill undersöka om **laboration B** under- respektive överskattar koncentrationer. I R gör man detta som ett ensidigt test med rutinen `t-test`. Tolka utskriften för ensidiga test för laboration B. Vad händer med p -värden och intervall när man går från ensidigt till tvåsidiga alternativ?

```
t.test(AlbuminB, mu=42, alternative="less")
```

One Sample t-test

```
data: AlbuminB
t = -2.1843, df = 5, p-value = 0.04034
alternative hypothesis: true mean is less than 42
95 percent confidence interval:
 -Inf 41.77529
sample estimates:
mean of x
 39.1
```

```
t.test(AlbuminB, mu=42, alternative="greater")
```

One Sample t-test

```
data: AlbuminB
t = -2.1843, df = 5, p-value = 0.9597
alternative hypothesis: true mean is greater than 42
95 percent confidence interval:
 36.42471      Inf
sample estimates:
mean of x
 39.1
```

Svar:

4 Jämförelse av väntevärden i två populationer (t-test vid två oberoende stickprov)

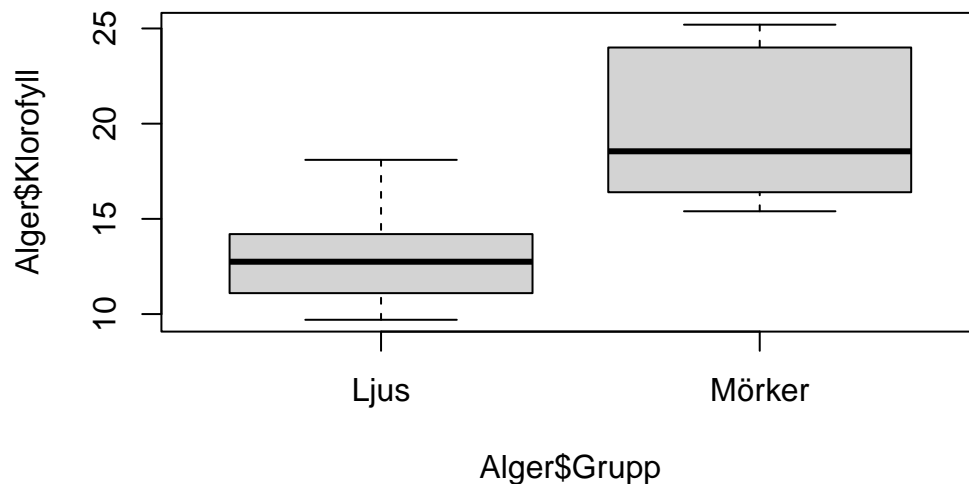
Alger i fick växa under ljusa respektive mörka förhållanden och därefter mättes klorofyllhalt.

```
load("data/lab3_mini2_filer/alger.RData")
```

Uppgift 4.1

Gör en grafisk beskrivning av skillnaderna. Vad visar låd-diagrammet (boxplotten)?

```
boxplot(Alger$Klorofyll ~ Alger$Grupp)
```


Svar:

Uppgift 4.2

Sätt upp modell och hypoteser, och undersök med ett t-test om det finns skillnader i förväntad klorofyllhalt mellan de två grupperna.

Detta kan man göra genom att lägga till gruppvariabeln i rutinen `t.test`. Tolka utskriften.

Modell: Låt X vara tillväxt hos alger i mörka förhållanden med väntevärde μ_x och varians σ_x^2 , och Y vara tillväxt hos alger i ljusa förhållanden med väntevärde μ_y och varians σ_y^2 . Väntevärden skattas med stickprovsmedelvärden $\hat{\mu}_x = \bar{x}$ och $\hat{\mu}_y = \bar{y}$. Enligt centrala gränsvärdessatsen kommer skattningen av respektive väntevärde vara approximativt normalfördelad, d.v.s. $\bar{x} \overset{A}{\sim} N(\mu_x, \frac{\sigma_x}{\sqrt{n_x}})$ och $\bar{y} \overset{A}{\sim} N(\mu_y, \frac{\sigma_y}{\sqrt{n_y}})$.

Hypoteser: $H_0 : \mu_x = \mu_y$ mot $H_1 : \mu_x \neq \mu_y$

```
t.test(Alger$Klorofyll ~ Alger$Grupp)
```

Welch Two Sample t-test

```
data: Alger$Klorofyll by Alger$Grupp
t = -3.2089, df = 9.0652, p-value = 0.01058
alternative hypothesis: true difference in means between group Ljus and group Mörker is not
95 percent confidence interval:
 -11.219229 -1.947438
sample estimates:
 mean in group Ljus mean in group Mörker
      13.10000      19.68333
```

Svar:

Uppgift 4.3

Om vi inte säger något annat förutsätter rutinen `t.test` att varianserna i de två grupperna, d.v.s. σ_x^2 och σ_y^2 är **olika** och kompenserar för det. Om vi vet (eller antar) att varianserna är lika, kan vi utnyttja det för att få högre frihetsgrader eftersom det är en parameter färre att skatta.

Undersök om varianserna är lika med ett så kallat χ^2 -test. Det gör man i R genom rutinen `var.test`. Tolka utskriften!

Hypoteser: $H_0 : \sigma_x^2 = \sigma_y^2$ mot $H_1 : \sigma_x^2 \neq \sigma_y^2$

```
var.test(Alger$Klorofyll ~ Alger$Grupp)
```

F test to compare two variances

```
data: Alger$Klorofyll by Alger$Grupp
F = 0.51386, num df = 5, denom df = 5, p-value = 0.4825
alternative hypothesis: true ratio of variances is not equal to 1
95 percent confidence interval:
 0.07190457 3.67222210
sample estimates:
ratio of variances
      0.5138575
```

Svar:

Uppgift 4.4

Gör om t-testet där du antar att varianser är lika genom att lägga till `var.equal=TRUE` i R-rutien. Vad blir dina slutsatser nu?

Antagande: $\sigma^2 = \sigma_x^2 = \sigma_y^2$

```
t.test(Alger$Klorofyll ~ Alger$Grupp, var.equal=TRUE)
```

Two Sample t-test

```
data: Alger$Klorofyll by Alger$Grupp
t = -3.2089, df = 10, p-value = 0.009349
alternative hypothesis: true difference in means between group Ljus and group Mörker is not
95 percent confidence interval:
 -11.154519  -2.012148
sample estimates:
 mean in group Ljus mean in group Mörker
      13.10000      19.68333
```

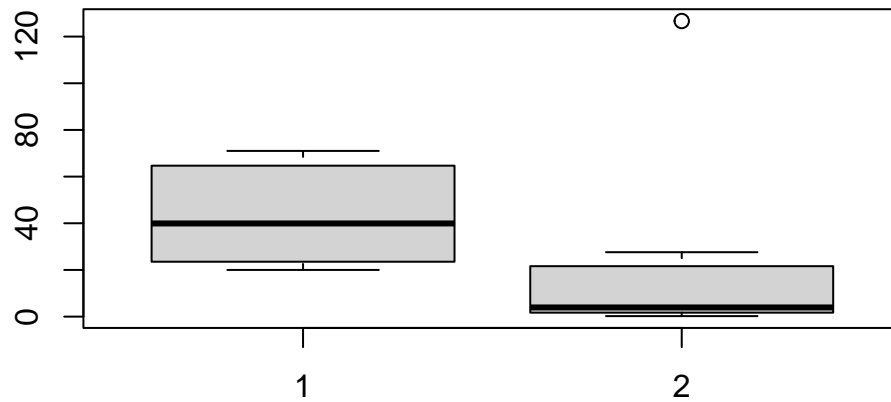
Svar:

5 Test vid matchade data (stickprov i par)

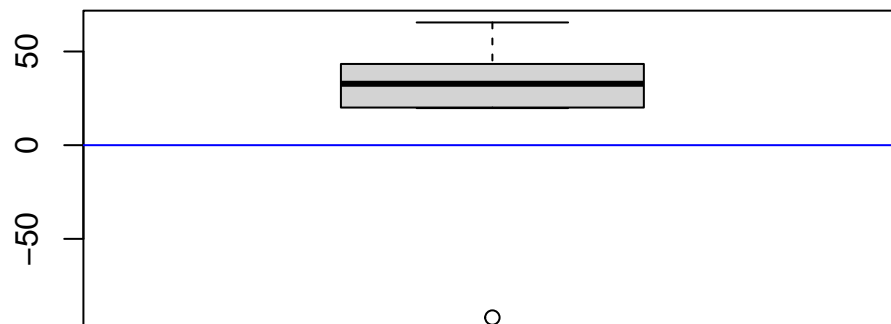
Det har gjorts mätningar av kvävebelastning under vår respektive sommar på ett antal dammar. Om man vill jämföra kvävebelastningen mellan de två årstiderna är en rimlig modell "stickprov i par".

```
load("data/lab3_mini2_filer/dammar.RData")
```

```
boxplot(Dammar$N_belast_V, Dammar$N_belast_S)
```



```
boxplot(Dammar$N_belast_V-Dammar$N_belast_S)
abline(a=0,b=0,col='blue')
```


Modell: Låt D vara skillnaden i mätningar under vår och sommar för en damm. Slumpvariabeln D har väntevärde μ och varians σ^2 . Vi skapar ett stickprov (d_1, \dots, d_n)

för skillnader i mätvärden. Väntevärdet skattas med stickprovsmedelvärdet, $\hat{\mu} = \bar{d}$. Enligt centrala gränsvärdessatsen är $\bar{d} \overset{A}{\sim} N(\mu, \frac{\sigma}{\sqrt{n}})$.

Uppgift 5.1

Finns det en skillnad i väntevärden mellan vår och sommar?

Vi testar det med följande **hypoteser**: $H_0 : \mu = 0$ mot $H_1 : \mu \neq 0$

Detta är ett vanligt test och man behöver inte räkna ut ett nytt stickprov. För att tala om för `t.test` att data är matchade i par lägger man till `paired=TRUE` som argument.

```
t.test(Dammar$N_belast_V, Dammar$N_belast_S, paired=TRUE)
```

Paired t-test

```
data:  Dammar$N_belast_V and Dammar$N_belast_S
t = 1.2189, df = 7, p-value = 0.2624
alternative hypothesis: true mean difference is not equal to 0
95 percent confidence interval:
 -19.49477  60.97227
sample estimates:
mean difference
      20.73875
```

Svar:

Svar till några av denna sektionens frågor:

1. Svar

3.2 A: p-värde= 0.033; B: p-värde= 0.081; Vi kan påvisa en skillnad för A men inte för B. 95% konfidensintervall: A: (42,06, 42.94); B: (35.69, 42.51)

4.3 Varianserna är inte olika (p-värde= 0.48)

4.4 t-test: p-värde= 0.009; Vi kan påvisa en skillnad i klorofyll.

5.1 p-värde= 0.262 Vi kan inte påvisa någon skillnad